

...da se je neki dan dogodilo va-
mašio va Italije, kade ni svet olo
...a se j' to dogodilo?
...arod se je pobunil, nahrupil va ufi-
...molutak impjegati i sve harti vazi-
...laka, neka gori!

...se je dogodilo?
...a, znas ča su oni ribeljonisti va-
...dokle su tukli impjegati i vazigali
...harti?

...a su vapili?
...Vapili su: Eviva Mussolini! Paz-
...li, ča mi ga je to?

...a ne!

...a ja!

...da ča bi se pak dogodilo, da ča ta-
...ega naš tore?

...da ča bi se dogodilo? Najprvo bi prisla
...adra de punicioni, a onputa bi mo-
...pne dve dva po dva na Učku i to

...a i ženske i dječaci i svi. I tamo gore
...morali poslušati i ovo i ono i po-
...morali jedno dve tri četla saludo
...mano i sve ono drugo, ča su morali

...biti naši, kada su ih zvukli na on
...kog ki se zove Krn.

...A kada j' to bilo?

...A onputa ... ča se ne spamećuješ,
...kada je ono na Krne udrla strela,
...ku stavicu, pak ju zrusila? Fajisti su

...li krivicu na naši ljudi i ti su brižni-
...ni ni krivi ni dužni morali delat po-
...ori za ono, ča je strela učinila.

...Po tem je najbolje sa mirom stat!
...ne Najbolje.

IZ OPATJUE.

Djeca kod prve vs. Pričesti.

Djeca hrvatskih škola u Opatiji i Voloskom
stupila su u četvrtak, dne 12. o. m. prvoj
Pričesti. Iza sv. mise, koje je održana u
srednjoj crkvi sv. Jovana, sv. o. m. i po-
stojalo otisla u našu "Zoru", gdje ih je naše
općinsko "Žensko Udruženje" po običaju ka-
mike godine lijepe počastilo. Dvorana je
Zora za tu svečanost bila krasno iskisena,
...je bio pun cvijeća, a šta je našoj djeci
...koj kuditamo milije, na stolu su bili po-
...dani sami "kugla" i "kugla", sv. o. m. i po-
...i razne druge poslastice, što su im ih za
...tu svečanu zgodu priredile i poklonile naše
...Kad su se djeca, sva iznenadjena, nagledala
...sneke gospođe.

Djeca blagoslova Božjega, svaki je od njih
...zvo svoje mjesto za stolom i tamo su se
...jedno na jedno, i neke gospođe po-
...stavle da krute oko stola nudile male goste
...stavom i skladu stvarima. Moramo reći, da su
...mali gosti nisu otimali, da ih se nudilo i po-
...dugi i po treći put...

S njima je došlo djeca, koja su se lani pričesti-
...u, ali ih je to upućilo još nisu ni
...pričesti, no pogodešni su bili i oni, kao i
...mnoge malke, koje su joj rijetko svečanosti
...pristustovale.

Djeca su iza toga čula i nekoliko lijepih
...djeci, koje je čim, nadamo se, ostali u najprij-
...ni uspomeni kao i sva ova divna svečanost.
...A naše velerodno i tako dragocjeno zavrijed-
...podatku hvala i priznanje, što je našoj
...djeci tu lijepu slavu ovako ugodno zasladilo.

IZ VEPRIKA.

Umro župnik Kazimir Mandić.

Bolovao je i trpio dugo, dok ga nije smrt
...u četvrtak riješila teških muka. Umro je u
...u našim vjeru, u domaćinu, u svojoj
...pogodio još mnogo da koristi svome narodu,
...obito u ovim sadašnjim teškim prilikama,
...je upravo svak traži i treba osloniti u utje-
...Pop Kazimir Mandić osjećao je sa svojim
...narodom u svako vrijeme, a najviše u doba
...kad se na taj narod svalilo teško i neza-
...no. On je bio, kao i svaki dobar, bio je svojim
...dijima na ruku. Kao svećeniku bili su mu
...dorom naši stariji svećenici, i možemo reći,
...je on dolatio i vjerno nastavljao njihove
...dne tradicije. Kao narodnik bio je oduvijek
...čest i neslomljiv. Kad je trebalo ustati u
...svet našeg naroda, on je bio neustrasit, i
...je se znao, da ako je uštrbalo, uhliti
...i klostac i je pačima od sve. Njegov je ionako
...holeno srce od toga trpjelo, ali on nije mogao
...biti do popusta.

Imao je vrlo mnogo prijatelja, kojima je bio
...nem rđan, i koji su ga zato i veoma voljeli.
...Naš Veprić ga gubi u ovom dobrom župniku,
...i naš narod gubi u ovom dobrom župniku. Glas o
...negovoj smrti odjeknuo je bolno u čitavoj
...lji Liburniji, što se najbolje vidjelo na spru-
...vodi, koji je bio u petak posljednje podne. Svi su
...to iako mogli, pohrli su u taj dan u Vepri-
...ce, da našemu dobromu pokojniku i rodolju-
...u iskazu posljednjim počastima.

Brat Kazimir, ti si je laka ova naša
...domaća zemljica, koju si ti toliko volio! Po-
...đavi u miru!

IZ BREGI (KOD RUKAVCA).

U nedjelju, 8. ovog mjeseca, preminuo je u
...Bregima, naš poznati narodnik i ve Brčić,
...čas naših prijatelja, dra. Frana i dra. Mata
...Brčića. Pokojnik bio je 88 godina. Bio je na
...dajako poznat kao vrijedan i vrlo rđan. Za-
...tek U toku, 10. o. m. bio je u potrebi, komu
...vremenu njihovih i pokojnikovih prijatelja i sto-
...vate. Čestitoj obitelji naše najsrdašnje saue-
...če, a dobrom pokojniku neke je laka rođo-
...na zemlja!

IZ TRŠTENIKA.

Putopisni čita čast, da se zahvali u ime
...školske djece svima onima, koji su na ovaj
...kakav način pripomogli, da je zabava i po-
...izvodiš djece, ove škole, uz sudjelovanje
...stjelstva, dne 8. junija veoma dobro uspjela.

U prvome redu ide najljepša i iskrena za-
...halva općinskom uredu i Radijo Vasi, koji
je bio politisano uvijek pri ruči i tako već
unaprijed zasigurova uspjeh.

Srdačno se politisani zahvaljuje svim dru-
...žicima i drugovima, koji su svojim prisut-
...nošću, lihebnom pomoći i dragovoljnim sud-
...jelovanjem materijalno i moralno pripomogli
k uspjehu.

Putopisni se u imenu sve školske djece
...najljudnije zahvaljuje svima onima, koji su
preplatili ulazninu: a i onima, koji su poslali
darove, jer nisu mogli da osobno dođu.

Imena tih posljednjih uz oznaku darova ubi-
...ježena su u ovom izvješću, koje će biti iz-
...dano u narednom broju.

Napokon srdačna hvala svima, koji su došli
iz obližnjih i daljnjih krajeva k ovoj lijevoj
zabavi.

I tako su pripomogli svi, da je ta zabava
bila pravi duševni užitek, osobito za ovdišnje
pučanstvo, koje većinom dijelom nije imalo
ništa priče, ali i tih slične prosvjete pri-
zore. Uspomena bit će trajna.

Jos jednom svima srdačna i iskrena hvala
od zahvalne školske djece, ovdišnjeg naroda
i politisano!

U Trstu, dne 17. junija 1924.

Martin Ribarić, upravitelj škole.

IZ PICANSTINE.

Stara je stvar, da se ljudi sa nečistom sa-
...svješću svake malenkosti plaše, a najposlije i
sami sebe. S druge je strane istina i to, da
krvniku nije ništa dosta ljudske krvi. I u na-
imade takovih krvnika, kojima nijedan čin
nije dosta sramotan, te traže zadovoljstvo u
denuncijaciji naših najboljih ljudi. Kao bi ti
denuncijati istinu govornik, ni po jada, ali izmi-
šljaju stvari nemoguće i posve neistinite,
samo da nasokde našem narodu. Kao što
djavio nerado gleda i najmanju ljudsku
sreću, tako i njima nije bilo pravo, što smo
imali u svojoj sredini još jednog čovjeka, koji
nam pomagao našim neprijateljima, kojim
je izmišljao svakakve laži, crn im
obraz bio, samo da kod oblasti ozloglaše
svog učitelja, da mogu poslije njegovog odla-
ka po miloj volji ljude zavaravati i te gu-
lit. Što im nije uspjelo u četiri godine,
uspjelo im je pred nekoliko dana, to je na-
čelni dobio i tako odmah izruči školu.

Tako ostade naš učitelj najedput bez mjesta
i plaće. Ne znamo, kakovo je veliko zo po-
činio, ali mislimo, da bi ipak pravo bilo, da
se prije takove kazne čovjek barem upozori
da se pozove na odgovornost već iz obli-
žnjih obavijesti. Gospodin je učitelj
napravim njegovoj obitelji. Gospodin je učitelj
naše škole, narodu bio vrlo priključna
osoba, pak je svima nama teško za njim.
Sami oni, koji zakrivše njegov odlazak, sada
se ne usuđuju pred narodom pokazati svoju
zloradost, te se tobože čude, što se je dogo-
dilo, kao da o tem prije ništa nisu znali. Fa-
rizjeji!

IZ LASTOVA (DALMACIJA).

Za vrijeme svjetskoga rata pokvarisje se
mnogi naši istaknutiji "rodoljubi" na otoku.
Od velikih Hrvata postade upredared Austri-
Madžari, koji su nam služili više na sramotu
nožna čast. Njihov rad za vrijeme rata sa-
stavio se u isključivo austrijskim patriotskim
manifestacijama i denuncijacijama ovdišnjeg
Jugoslavena. Žrtve tih njihovih patriotizma i
denuncijacija nije potrebno da spominjemo,
jer su ionako poznate svim Lastovcima.

Početak italijanske okupacije postigli su
u denuncijaciji velikih Jugoslavena, misleći, da
će za kratko vrijeme italijanska vojska za-
pustiti Lastovo. Naše ljude su nagovarali,
neka ne primaju nikakve hrane od Italije, jer
da će ju, kako su se izrazili, "brzo vrg odni-
jet". U Split su danonice pisali pisma po-
jima su zaključili tamošnje faktore, da ih
sreću.

No kad su konačno uvidjeli, da će Lastovo
faktično pripasti Italiji, oni su najednput
okrenuli zastavu, političanili se i upisali u
fili. Od toga dana postao je naš život na
otoku vrlo težak. S nama ti izdri gore po-
stavila nego li druge vlasti sa crncima u
afričkim kolonijama. Naš čovjek ne misle više
ni da pisne. Za njih više Jugoslaveni ne po-
stojie. Za dokaz navest ću samo jedan
slučaj.

Ovih dana došao je na Lastovo jedan uva-
žen česki profesor iz Brna, da fotografisje
našu starinsku narodnu nošnju i da opiše sve
narodne običaje na Lastovu. Nedom su za to
saznali naši edmetnici, Crato-austro-Italij-
janci, stupili su pred napomenutoj profesora
te ga ulazili, zašto će mu služiti te fotografije,
Na profesorov odgovor, da to treba za neku
u zvešavateljske svrhe, oni su se odrižali u
srednjoj odvratnje mu, da se odmah udali iz
italijanskog fil Lastova, jer da mu inače ne
mogu da garantiraju za posljedice...

Pred nekoliko vremena naselilo se ovdi-
ne nekoliko Italijanaca iz starih pokrajina,
od kojih i dr. Vissuto, Torro i Casetta i
drugi. Da sad su se svi doseljenici iskazali
prvu nam došta poštenje, te nam nisu ništa
čula učinili. To je naše edmetnike tako uzne-
mirilo, da su digli kuku i motiku proti njima,
kao i proti nama.

Jos jedna novost: Pred nekoliko dana im-
novost su naši gospodari italijanska počasnim
gradjaninom Lastova. I tako imamo sada dva
počasna gradjanina: zloglasnog austrijskog
pomenika Freichera von Attensa i
Mussolinija. Prvo imenovanje nije donijelo
Lastovu nikakva boljika, a da li će drugo,
to ne znamo. Nadamo se, da će se i to
lini prije ili kasnije bititi oko i na naš otok
je dovela svim onima, koji nas nepravdom
kleveću i muče: Dosta! Ili se možda va-
no?

Širite „Istarsku Riječ“!

Gospodarstvo

OSNOVIVANJE NOVIH LIVADA.

Više je puta korisno, da se oranica pretvori
u travnu livadu, a često se mora starati livadu
s bliskogj uzroka, na pr. što ličnije odviše
podrigavaju korjenje ili što su se nevaljane
trave odviše razmnožile, izorati i nekoliko
godina oranicom težati, a tad opet s nova u
livadu pretvoriti. U jednom i drugom slučaju
možemo reći, da se radi o osnutku nove livade.
Na bujnom tlu niknut će brzo trava sama
od sebe, pa će se to lousbeniti. No to ipak
ide sporo i nepouzdan, a porastu i takove
trave, koje nemaju velike krme vrijednosti. S
toga je najbolje, da se tlo za novu livadu
zgodno priredi, a zatim zasije sjemenjem do-
brih i plitkih krmivih bilina.

Polje, koje kanimo zasijati travom, mora da
bude već od prije u dobrot snazi, a ako je
slabo i mrvnato, treba da je gnojeno pod kukur-
uz ili žito.

Kad odnosno ječam, treba rijeđe posijati
negoli obično, jer se u gustom usjevu ne bi
mogle trave i djeteline snažno razvijati. No
može se dogoditi, da usjev polje ne travu i
djetelinu poguši. Pošto je travno sjeme skupo
i pošto je njemu želimo da trajno zalijedimo
oranicu, a nam bit glavna stvar do usjeva
zavajane trave negoli do velikoga priroda
ječma i zobi. Onaj gubitak, što nastaje usljed
rijetkoga usjeva, nadoknađuje se u dojučioj,
a kadkad i u istoj godini s dobrim prirodom
trave. U oizmice je bolje, da se ne sije
travno sjeme.

Kada smo tlo valjano priredili, možemo po-
četi sa sjevom travnoga sjemena. Svakako
valja naglasiti, da se travno sjeme nije nikako
ne smije sijati, kako je u nekim krajevima
običaj, sa žitaricama po izoranoj brazdi. Tko
bi to radio, ne bi nikad dobio na livadu onako
gust usjev, kakav je to potrebno za poljevanje
valjanoga priroda. Tlo mora da je prije sijete
travnoga sjemena uvijek sitno izdrlano. Nakon
što je tlo podrlano, sije se dobro izmiješano
travno sjeme za sebe a djetelinu sa sebe.
Pomiješati je teško travno i djetelinu sjeme
radi toga, što bi djetelinu sjeme radi veće
glavice težine palo za sjete na dno sijalice,
pa bi u početku oranica dobivala samo
djetelinu sjeme, a pod konac samo travno.

Travno sjeme nije najbolje je nabaviti preko
gospodarskih združaja, jer će u protivnom
slučaju biti gospodar sva sama u sebi i
je naravno. Naravno se ne smije naručivati
gore trave smjese, jer u time se nalaze
različiti otpadi, što ostaju kod čišćenja trav-
noga sjemena.

Sijati valja što više onih vrsti trava i dje-
teline, koja u dočnom kraju na dobrim livad-
ama raste, istina je, da je travno sjeme dosta
skupo. No ako se uzme u obzir, da se travno
sjeme ne sije poput žitka sva e godine, već
da jednokratna sijeta na dočnom komadu
zemlje dostaje za više godina ... nadalje, da se
uslijed ove sijete poljeće (osobito u prvom
godinama) ne može prije valjanoga sjemena
je naravno. Naravno se ne smije naručivati
gore trave smjese, jer u time se nalaze
različiti otpadi, što ostaju kod čišćenja trav-
noga sjemena.

Koje vrsti trava za livadu u slavanom kraju
najbolje odgovaraju, ne može se reći, dok se
ne pregledaju tamošnje valjane postojeće livade.
Zato mora gospodar imati oko i za takve
vrste, koje ne mogu raz i pšenicu poznati i
važnije trave i djeteline na livadi. Tih naj-
važnijih trava i djeteline imade oko kojih dva-
desetak, pa ne bi bila nikakva muka s njima
se upoznati.

Maia seljačka škola.

Košnju trave i djeteline

Treba obaviti na vrijeme, t. j. ni prerano
ni prekasno. Ako prerano kosimo, dobit
ćemo malo krme, a ako prekasno, bit će si-
jeno loše. Ljekariu i štajersku djetelinu kositi
se u prvi put malo prije, nego počne cvasti,
a drugi put, kad je cvatela.

Sjenokosje sa mješovitom travom i djeteli-
nom kosimo onda, kad je većina bilina u
cvatu. Za vrijeme cvatnje jest naime u djeteli-
nji i travi najviše bjelacina i sladora, biljne
su tkanine onda mekše i nježnije, a zato i
lakše probavljive. Zato je takva krma onda
težnja.

Kad prvi put na vrijeme kosimo, bit će
doga košnja (otava) obilnija, odnosno imat
ćemo prije dobru pašu. Na seljak obično
najviše griješiti, što prekasno kosu. Bili da
bi se on jednom oporavio i na dobu po-
kusio, ako mu to vrijeme dopusti. I posušiti
travu, koja se bit i sjeno prije nego se
spravi u senik, odnosno u kope, inače nam
se lako pokvari.

Politički pregled

Misteriozno iznećuče italijanskog socijalističkog poslanika Matteottija u Rimu.

Čitava italijanska javnost, politički krugovi
i sva štampa stoje pod snažnim dojmom mi-
sterioznog iznećuče socijalističkog poslanika
Giacoma Matteottija. Pred osam dana uputio se
iz kuće taj mladi i ugledni socijalistički po-
slnik u Parlament sa raznim dokumentima
i govorima, koji su bili imali služiti za govor
što ga je namjeravao održati u vladinom fi-
nancijom programu. U tom svojem govoru
bito je dokazati Parlamentu, kako su nekoje
vrstne ličnosti pronevjerile velike sume dr-
žavnog novca i erpale ga u svoj džep. Kako
se priča, njemu opetubila iz usta i ova dila
optereć italijanskog nar. poslanika i državnog

podtajnika g. Finzi-a. No g. Matteotti nije
stigao u Parlament, da onog drži svoj go-
vor. Nestalo ga je. Nepoznat(?) su ga indivi-
duti uhvatili na ulici, bacili u automobil,
nekamo odveli i smaknuli. Prvog dana ovo
misteriozno iznećuče nije još pobudilo va-
liko velike sumnje, ali se je već drugoga
dana čitava italijanska javnost Rima i čitave
Italije uzbumila, jer se počelo sumnjati na
zlodine.

Mussolini je odmah osudio zločin i na-
redio najstrožu istragu. Obilasti grozničavo
traže krivce. Policija je poletjela na sve
strane, da pronadje ličnika, da onog o tom
misterioznom Matteottijevom iznećuče pro-
stuslovne. Što pa je već u par navrata po-
javio, da je najdie a njegova ličnika i to na raznim
mjestima. Dok na pr. "Secolo" točno opisuje
nadjenu ličnika, da na njoj ima 22 rane od
bitaka i 15 rana od noža, ostali listovi ka-
da do sada ličnika nije našli. Neki listovi
opet tvrde, da je ličnika nadjena i tajno sa-
hranjena, kako bi se izbjeglo uznemirjenje.
Policija opet saopćuje, da je pomno pregle-
dala šumu, u koju vode tragovi zločina, ali
ličnika da nije nadjena.

Afera je postala toliko važna, da i sami fašistički
listovi traže od Mussolinija da se sve osobe,
pa bile one ma na kojem položaju, ako su
direktno u vezi s tom aferom, kakve najstro-
žije. Opozicionali listovi bacaju krivnju za
ovaj tragičan događaj na nekoje vrlo visoke
ličnosti. U koliku je opravdana ta njihova
sumnja, to će pokazati budući dani. Svakako
je interesantno, da su zbog toga demisionirali
državni podtajnik Finzi i šef tiskovnog ureda
Cesare Rossi (koji je također i pobjegao, a
ko ga dosada još nisu našli); general De
Bono, direktor javne sigurnosti i čelnik Ita-
liji i rimski prefekt Berio, koji su sigurni za
svojih misli. Ovdjenti Filippi, urednik
fašističkog "Corriere Italiano", također je
pobjegao iz Rima, ali je u bijegu bio uhva-
ćen i aretiran; osim Filippi-a uhapšeno je
dosta uglednih fašističkih ličnosti u Rimu,
mnogo ih je i pobjeglo. Jedan ugledni seljak
nalazi se i neki Dumini, za kojega se drži, da
je on po nalogu drugih ličnosti izvršio ubi-
stvo.

Izgleda, da su u toj stvari kompromitovane
najistaknutije ličnosti vladajuće stranke, a
naročito Filippi. Premda je on jedan od
italijanskog republikanaca, "La Voce Re-
pubblicana", Filippi je osobni prijatelj g.
Mussolini-a. On je pomoću Filippi-a osnovao
fašistički list "Il Corriere Italiano". U ured-
ničkim prostorijama tog lista obično su se sa-
stajali on. Finzi, general De Bono, i
ostali i raspravljali o svim novčanim poslo-
vima. Dumini je bio namješten kod "Corriere
Italiano" i u uredu za štampu u Predsjedni-
stvu ministarskog vijeća. Niti vode sve više i
dalje, pa radi toga sumnjamo da će se ova
afera moći posvema rastisliti.

Bilo kako da bilo, jedno stoji, naime, da je
Mussolini opterećen mnogo zločina, koje spa-
daju u Regia Cole. Zar se nije glavni tajnik
fašističke stranke, poslanik Giunta, više puta
hvalio, da je on spalio i uništio "Balkan" u Tr-
stu? Akti zametnutog procesa proti njemu ne-
stali su iz sudbenih arhiva i sve je to u
karijeru. Dosada je bilo počinjeno mnogo zo-
činova, ali nijedno nije toliko djelovalo na
italijanski narod, koliko smaknuće socijalis-
tičkog poslanika Matteottija. To je najveći
moralni udarac, što ga je dosada dobila fa-
šistička stranka.

U ustalom treba znati i to, da danas cijeli
svijet gleda na Mussolinija i zahtjeva, da te-
meljito rastisliti tu aferu. Civilizovani svijet
ima još veće pravo nego italijanski narod, da
znađe, koji su ljudi na čelu jedne države,
Italije. Pošto smo i mi Srbi, hrvati, i drugi
državljeni, to moramo i mi moramo da zahtjeva-
mo, da se ta afera što prije dovede na
čisto, da se krivci stvore kazne bez obzira na
njihov položaj; mora da se stvori u nama
uvjerenje, da oni, koji vode ovu državu, nisu
krvnici ili palikudce, nego osobe čistog karak-
tera, čistih krui. U ovom slučaju, kad je
toga treba da g. Mussolini očisti svoju nepo-
redniju okolinu da odstrani iz redova svojih
prijatelja i pomoćnika kompromitirane osobe,
one osobe, koje imaju krivave ruke i koje su se
inače ogriješile o kazneni zakon, ako neče
da ga svijet smatra drugim Neronom.

Gradjanici rat u Albaniji.

U Albaniji traje još uvijek gradjanjski rat.
Pobunjenicima konačno uspjelo je, da svladaju
vojnu tiransku vladu i da u Valoni sastave
provizornu vladu. Članovi tiranske vladu
sklonili su se u Italiju, ali jedan dan do-
nositi pristupa općim pobunjenicima, koji su
prema posljednjim vijestima zauzeli i Tiranu.
Čitava je Albanija u rukama nove privremene
vlade, kojoj je na čelu Fan Noli. U Albaniji
je dakle izvršen prevrat. Siara vladu u Tiranu
svladana je, a vlast je preuzela nova. Sada se
radi o tome, koliko će i ona uspjati da nova
Albanija hoće li ona uspjati da organizuje al-
bansku državu.

Događaje u Albaniji ne ćemo shvatiti, ako
se ne sjetimo, kakvu su ulogu igrala albanske
prilike u balkanskoj politici. Prije rata bila
je Albanija poprište, na kojem su se sudarali
uplivi Austro-Ugarske i Italije. Austrija je
iskla za tim, da od Albanije stvori vazalnu
državu, koja će s jedne strane paziti na vrata
Jadranskoga mora, s druge je strane Albanija
imala biti prijateljica Srbije. Italija pak imala je
namjeru, da podijelivši Albaniju u imenite
zone dobije teško i teško, ali se je već ona
osigurala vrata Jadrana i vršiti uplivi na poli-
tiku Balkana. Kad je propala Austrija, Italija
je preuzela na sebe i zadaću Austrije, dok je
Jugoslavija postala faktor, koji se još više
interesovao za prilike u Albaniji. Na mirnoj
konferenciji izabavila se raznim dokumentima
da dolbe projektirane iz Albanije. Italija je
merala isprazniti Valonu, ali je zadržala otočić

Istarska Rijec

Uredništvo: Trst, Via S. Francesco 201. Telefon: 11-57.
Cena: 25 - lira. Uredništvo: Trst, Via S. Francesco 201. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“ — Narodna poslovica.

Oglasi stoje 4 lira

za svaki centimetar visine u širini jednog stupca. Za višekratno uvrštenje dajte se znati posup prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopolat se šalju uredništvu, a novac uplati. Neprimljena se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Rod bo samo koj' si mrtve štuje, na prošlosti budućnost si snuje!“

VIDOVĐAN

Bilo je u proljeće god. 1389. Turški car Mevlad digao veliku vojsku i krenuo s njom u Srbiju. U to vrijeme utaduo je srpskom narodom car Lazar. Srbi se mahom okupili na njega i on ih povede na Kosovo, gdje su se između obje vojske zametnula jedna od krvavih bitaka, što ih svijet pamti. Istina su Srbi snažno napredovali i osvojili tursko desno krilo tako teško, da se držalo, da je pobjeda na njima i sranci. Ali u odsudnom trenutku udari turski prestolonaslednik Bajazid sa svojom vojskom na srpsko desno krilo i razbije ga. Iza toga udare Turci svojom snagom na glavni Lazarovu vojsku i slomade je. Lijevo krilo doživio jednaku sudbinu — i bitka se završi s potpunim porazom srpske vojske. U bitki pade car Lazar i gotovo svi njegovi najbliži junaci i viteзови. I turski sultan Murat izgubio tom zgodom život, ali to nije ništa promijenilo na stvari: srpsko carstvo, što ga je prije malo godina srpski car Dušan držao do nevidljive sjaje i moći, postalo je za one nesretne bijake na Kosovu plijenom bijelih Turaka. Bitka je trajala jedan jedini dan. Taj je dan bio — 15. juna. U ono su vrijeme još obje crkve, pravoslavna i katolička, imale svoj zajednički, julijanski koledar, tako da je u svim kršćanskim crkvama, istočnim i zapadnim, 15. juna bio posvećen sv. Vidu. Danas pak slave katolici sv. Vidu 15. juna, a pravoslavni — 28. juna, ali — po starom koledaru — također 15. juna.

Kosovski se dakle bitka bila na dan sv. Vida — na sam Vidovdan. U historiji čovječanstva bilo je danas, koji su potpuni svijetom i narodima tako, da su i sami povijesti shvatili na drugi put, ali nijedan se od njih nije urazao u dušu koju nacija, kao što se kosovski Vidovdan usjekao u srce i u mozak svega srpskoga naroda. Uspomena na taj udesni dan prelazi li je usta u usta, od oca na sina, od jedne generacije u drugu: oko njega splele se neizmjerne legende i pjesme, koje po ljepoti natkriljuju sve, što je ikada duša išla gdje na svijetu stvorila.

I tako je to išlo sve iz godine u godinu, se stoljeća u stoljeće, sve do dana današnjega.

Kakav je čar u tome imenu, što se tako često priljubio u dušu jednoga čitavoga naroda?

U prvoj reči to ime, Vidovdan, nosi u sebi — pomenu na prošlost. A prošlost, koja, osnove nesreće značila je, snagu, slavu i veličinu naroda, čitavog. Ta se je prošlost, uvela narodu izmedju starih vremena i čara Dušana Silnog, oko svih bitki, vladara, sinih i nepobjedljivih junaka i viteзова, oko svega, što je jednom Srbima i što mu je u svijetu diglo glavu i proslavilo ime. Pa je došao dan, Vidovdan, i sve to najednom srozalo, sve propalo, sve se uništilo. Što je od naroda u nekoliko sekunda s mukom sagradio, davi je Turci u jedan dan sve smutio i poništio. I taj dan bio je onaj udesni 15. juna 1389.

Vidovdan!

Ali: bitka je Srbini pomislila na ono, što je bilo i ne ono, što je izgubilo, njegovo srce nije moglo da ostane mirno. U njemu se kre bunila i zvala na osvetu protiv svega uništenja i otimanja. To je raspoloženje držalo u njemu i pjesmu: ona se je, što je najviše, hvala njemu, čvrstu vjeru, da će srpski narod doživjeti još jedan Vidovdan.

Vidovdan, koji će osvetiti ovaj stari kosovski, i vratiti srpskome narodu ono, što je već jednom imao.

I tako se u sudbonosnom imenu — Vidovdan — stela dvojaka misao: misao na prošlost i misao na budućnost, na ono, što je bilo i na ono, što će doći.

Vidovdan je bio kroz vijekove kula-vodilja, svetionik srpskoga naroda. I u najtežije noći pokazaovao je on svojim svijetlom Srbima put u budućnost. U punih pet vijekova taj vodiljni plamen nije nikada pogasnuo, na ni za trenutak. Nije Monau ni onda, kada je srpski narod iz prvih neuspjeha pobuna morao da položi oružje, da se razbije po planinama, da se iseli na daleko, kadšto i preko granice svoje šire otadžbine.

I u času, kad je Veliki Pradjed današnjega jugoslovenskoga kraja, Karadjordžević, iznio nad Turcima prvu odlučnu pobjedu, ni onda nije ugaslo vodiljno svijetlo Vidovdana. Stajalo, ono se kanda još vedro rasplamsalo, kao da govori narodu:

„Još nije završeno veliko osvetno Djelo. Pa ni dvadeset godina, kad je na samom Kosovu osvećena pogibija Lazarove vojske, ni onda nije prorocanstvo svijetlo ugasilo, niti je što izgubilo od svoje vijekovne snage.“

Novo naime doba dalo je Vidovdanu jedno dublje i šire značenje, jer se pružavajući korijen srpskomu, hrvatskomu i slovenačkomu plemenu našlo, da je nesamo svoja trima plemenima korijen jednak, već da su jedni i sokovi, što njihovu stablu daju snagu i ljepotu. I pokazalo se, da dok se jedna grana veličanstvenom pobjedom kod Kumanova zavajuje rijišću njegove spone, dolle je tuđi sjekira neprijetano prijetila drugim granama istoga stabla, da ih okline i obori. Tu sjekiru trebalo je izbiti iz ruke Njemcu i Mađarima, u jednu riječ: trebalo je osloboditi braću, koja su čamila u ropstvu ih dvaju krvničkih naroda.

U tome duhu proslavljen je Vidovdan četrdeset godina, prve iz velike kosovske osвете.

U tom duhu imao da se proslavi i Vidovdan četrdeset godina, ravno prije deset ljeta.

Ali ni dušmani nisu spavali. Polomak one zločinačke, kroničke porodice Habs-

10-godišnjica sarajevskog atentata

Ove godine slavit će se Vidovdan sjećanje, nego ikada do sada. Vidovdan, koji je bio do sada narodni blagdan tek plemenskog značaja, slavit će se ove godine kao narodni blagdan čitavog jugoslovenskog naroda, jer sa 535. godišnjicom srpskog Vidovdana navršuje se 10. godišnjica jugoslovenskog atentata, kada je mladi Gavril Princip, probušivši tancem svog samekresa lumbanu Franja Ferdinanda, minirao zidinu triju velikih imperija: Njemačke, Austro-Ugarskog i Turskog, krvnih i nikad nezasićenih najvećih neprijatelja svih jugoslovenskih Jug.

Zato će ujedinićni južni Slaveni proslaviti ove godine Vidovdan na osobiti način: priredivši u Sarajevu Sokolski slat, za koji se je do sada prijavilo preko deset hiljada Sokola, da se u ime svih Jugoslovena poklone na grobu neumrog Principa, koji je dao svoj mladi život za slobodu i ujedinjenje Srba, Hrvata i Slovenaca.

Možda ni danas još nije svakome jasno, što je vodilo Principa na njegov čin, pa ćemo malo da o tome pregovorimo. — Već od vijekova su najbolji sinovi našeg roda težili za oslobodjenjem i ujedinjenjem južnih Slavena, a u posljednja dva decenija do god. 1914. bio je obuzet tom težnjom sav naš narod od Triglava do Timoka i Vardara.

Ta misao rodila se je medju austro-ugarskim jugoslovenima god. 1832, kao ilirski pokret, a kasnije kao jugoslovenski, dočim se je u slobodnoj Srbiji rodila već u početku stvaranja njenog samostalnog života, i čim je izasla iz periode Milosevce Srbije, male poluslobodne balkanske države, a program očitan je već za kneza Aleksandra Karadževića i još bolje kasnije za vladavine Mihajla Obrenovića.

Politički cilj te misli bio je od početka do danas isti: borba protiv apsolutizma, socijalna borba protiv srednjevjekovnog feudalizma i oslobodjenje od tuđinskog jarma; da živimo ne samo lagodnije nego i ljepše, i čovječnije, kulturnije i srećnije, te da se ujedinićmo u slobodi svi južni Slaveni od Triglava i Skadra do Varne, Srbi, Hrvati, Slovenci i Bugari.

burga, onaj crni nadvojvoda Franjo Ferdinand, hio je baš na sam Vidovdan 1914. godine da udje trijumfalno u glavni grad Bosne ponosne, u Sarajevo, da pokaže Srbima, da on još uvijek drži u ruci sjekiru, koja će se jednog dana spustiti na glave Srba, Hrvata i Slovenaca i jednim ih mahom odrubiti.

Od vremena anekskije Bosne i Hercegovine, taj je kobni činovnik neprestano tresao i lupao sabljom, kao da mu se žuri, da do kraja istrijebi naš rod na našem jugu. To je on činio i na dan 28. juna 1914. ulazeći u Sarajevo, ali ona ista visoka moć, koja je prije vijekova turila Juditi u ruke mač, da njime odrubi glavu dušmaninu Olofernu, ta ista moć turila je na sam Vidovdan, prije deset godina, u ruke mladome junaku Gavrilu Principu samokres, da sa stavi sa zemljom krutu hapsbursku aždaju.

I Princip je polegao i pogodio, jer je tako htjela Providnost. To je trajala i Vječna Pravda, koja ne će da narodi robuju...

Prekosutra, u subotu, dne 28. o. mjeseca, sev će svijetlan jugoslovenski svijet sjećeno da proslavi veliki dan — ovogodišnji Vidovdan. Toga će se dana čitati molitve za bezbrojne junake, koji su u njihovoj palji u borbi za spas naroda i otkladićine. A što se u Vidovdanu odvijek sticala u misao na prošlost tahodjer i misao na budućnost, tako će biti i ove godine, jer Vidovdan ostaje još uvijek svojim Jugoslovenima kula-vodilja, koja bacajući svoje snažno svijetlo u neizmjeran prostor, pokazuje put, kojime treba ići, da se veliko djelo dostojno okruni.

Za vrijeme balkanskog rata, a naročito u minulom svjetskom ratu odijelile se Bugari posvema, pa se danas radovali pod Jugoslovenima u užem smislu smatraju ostala tri plemena.

Misao za ujedinjenje Jugoslovena je bila u posljednje vrijeme — kao što je i danas — zavjetna misao našega troimenog naroda, koja je u našoj narodnoj borbi XIX. vijeka dolazila čas jače, čas slabije do svog izražaja. U ratu Hrvata sa Mađarima god. 1848., koji nam je donio toliko zla i srame, potpisnuta je bila u pozadini, jer pogodjena u momentu kad bijas tek proliha krvire domaće politike, pa mora čitavi naš narod snasti još i danas, izaslobodilačkog rata, konsekvence, koje će moći tek budućnost da izbriše.

Austriskoj vladi nije bilo na račun naše ujedinjenje, pa je zabranjivala i proglašila odvijek jedno ime za sve Jugoslovene i podpirala svim sredstvima silna plemenska i vjerska cijepanja. Tako je došlo do toga, da su iz triju plemena jednoga naroda stvorene tri narodnosti, a kad je Franjo Ferdinand hio stvoriti unutar same Austrije i četvrtu — Bosansku —, platilo je glavom, a njegov je pokušaj sramotno propao.

Hrvatska omladina, svijestna programu Ljudevita Gaja, da opere sramotu naneseu ratom sa Mađarima, Srpska omladina idući pravcem udarenim od lije Garasanićna, složile se zajedno sa Slovenskom omladinom i počele svoju silu na novotako, da je borba za ujedinjenje poprimila već tada i ako samo kao predmet propagande — oblik u političkom zahtjevu svih Jugoslovena u bivšoj Austro-Ugarskoj kao i van nje, da se ujedine u slobodnoj i nezavisnoj državi.

Gavril Princip, vatreni pristasa ove struje stupio je već u svojoj četrdesetogodišnjoj mladosti ostalu omladinu u Sarajevo, okupljenju oko lista „Omladine“, a jer bijaše iz Livna i, je potomak srpskih hajduka Vujadina, Milana i Grujice, mrzio je svaku teoriju i stupio odmah u posebnu akcionu grupicu, koja se zavjerise obračunati stvarno sa Franjom Ferdinandom radi njegov neuspjeh pokušaja. I pred deset godina, na Vidovdan god. 1914. obratunase. Principova ruka, vodjena vjerom u slobodu jugoslovenskoga roda, odapela je i odstranila glavnu zapreku, koja je smatrala da naš rod dodje do svog uzvićenog cilja i prirednoga prava. —

Danas, gdje je već odavna ona misao, koja je vodila Principa, preživjela dobu propagande i postala u samostalnoj državi predmetom svjetske politike; gdje se njome ne bave više samo naši profesori, učitelji i djaci, nego ju uzimlju u svoj račun diplomate i političari velikih država, jer je postala odlučan faktor u srednjoj Evropi; kada je misao Ilir — nazalost sužena u izmjenjenom obliku — postala već činjenicom velike svjetske politike, principovo mučeničko tijelo već odavna počiva u hladnom grobu kraj voćke Bogdana Zeračića i u suštaju vrba na Koševu prisluskuje korake jugoslovenskih sokola, koji dolaze predvodjeni duhovima lije Garasanića, Ljudevita Gaja i Antuna Krčka, da se u ime čitavoga jugoslovenskog roda poklone pepelu njegovom i blagodareći zakunu, da će uvijek skupno braniti i čuvati ostavljenju im djedovinu i boriti se vječno protiv svim neprijateljima narodnoga jedinstva i slobode, pod geslom izrečenim od njega jedan dan prije sarajevskog atentata:

„Junaka srce sreće ne zna i ne No u slobodi cijelov domovine!“

I mi Jugosloveni u Italiji poslali bi rado naše sokole da ti se poklone, jer si i za nas trpio i umro, i jer si naš i ostale nam braće u slobodnoj Jugoslaviji, ali... Sami smo. Bez sokolova i sokolika, bez društva i vodja, bez škola i učitelja. Sokole nam raspustite, društva i škole zavrtisite, vodje i učitelje istjerajte... Sami smo, osim ovog našeg glasila, koje nam je jedina naša utjeha. Ali neka! Nesto nam ipak ostaje! Ostaće nam naša vatrena i poletna jugoslovenska duša i čvrsta volja poput gorske hridi, da poradićmo u korist našega naroda. Maleni smo brojem, teška je naša borba, ali je tim već naša moralna snaga bez suvisnih olaka, trulih pjesala i glupih vikača, što nam više šteti nego dijačica vilka po ulicama i slični moderni izljev duševnog stanja raznih pojova modernog doba. Naša je parola: samopriporok i vjera u „pravdu Boga istine“, bila uvijek, pa je ostala i danas, gdje u sotonu naše narodne borbe za opstanak gledamo kroz tamu očajne sadašnjosti one malene gotovo ugasne svjetiljke, koje su još ostale kao ostatci sjaja i svijesti naše i ostali će vječno. —

A ti Gavro, koji ne sluša tužnu historiju sadašnjosti naše, počivaj u miru i nastoj, da jugoslovenski narod, koji će na Vidovdan doći da se pokloni tom grobu, odnese za njega dostatno jakosti i oduševljenja za nastavak u... borbi, pa će to biti najljepša proslava Vidovdana i uspomena tvoje, kojoj ćemo se mi ovdje u duhu pridružiti i biti zadovoljni da možemo spuniti: Slava duši Tvojoj o Gavrilu Princip!

Rikard Katalinić - Jeretov:

PRAVDAŠ

Pravdaju se živo, baš živu kosto se naši ljudi znadu pravdati.

— Ne, ja vam kažem, da Srbi i Hrvati nisu jedno — — ja vam kažem,

— Kako nisu? Ta to su braća! — više drugi. Treći šuti. Drugi pogleda trećega, pa ga oslovi onako žestoko:

— Što šutiš ti? Što vidiš ti? Jesi li ti Srbiniu bra? —

— Nisam, Jovane, — odgovori mirno treći.

— Ha, čuj Ivane, znam, Ilija ti je pametna glava, pa vidiš njegova suđa.

Ilija pogleda obojicu i opet će mirno: Srbini Hrvatu nije bra, jer je isto što i Hrvat, a ja ne mogu sam sebi da budem bra, Ne pravdajte se uludo! Ko je Hrvat, taj je i Srbini, a ko je Srbini, taj je i Hrvat! Ali da vam kažem još jednu: da vam govorim srpski, a vi me hrvatski razumijete, a kada mi vi govorite hrvatski, ja vas razumijem srpski.

Ivan i Jovan usmjete i uvijeste, da im je Ilija od Neretve od Boga dan, da im rascvjetni pamet.

Henry Barby:

U samih 10 dana

Bilo je ovo za vreme svetskog rata. Austrijanci su još samo nekoliko kilometara daleko od Topole, gdje počiva pepo Velikog Karađorđića; oni su pred Takovom, zavičajem Obrenovica; oni ugrožavaju Kragujevac i njegov arsenal; oni se već utvaraju, da su gotovi sa Srbijom.

Obrana se Beograda napusta. Zabrinutost, pače i očaj obuzimlje u Srbiji i najodvažnije.

No odjednom se čuje, da je došla tako dugo očekivana municija, a u istom se času rasprostrani među vojskom još jedna vest: kralj je u rovovima!

Kralj Petar I, onda sedamdesetogodišnji stariac, reumatizam i oslabljen godinama, bio je predao vlast, za pri prenapornu, mislio je, u snažnije ruke svoga sina, princa Aleksandra, ali ispred pobedničkog napadaca do on ipak uspravi. Njegov jaku dnu nadvlada slabost istrosnog tela slabog i nemoćnog starca; potresen pogibiju domovine, on iskazuje tom času, ako ne bas mladenačku snagu, a ono doista veliki žanr i energiju, da poleti u njemu obranu.

U Vranjskoj Banji, gde se on bijaše sklonio, postu stizahu slabe vesti, bio je setan, mučaljiv i kao satr. Ali jedne večeri na 30. novembra 1914. pre večere pojavi se posmeškom na licu. Oni, što su ga okruživali, začudjeni, nisu se usudjivali pitati ga za uzrok. Odjednom, stari kralj dignu glavu, začare mu se oči:

Idemo videti te glasovite Austrijance od Austrijske i Sofferina.

Nastade zabuna. Njegov se lećnik umesao:

— Veličanstvo...

— Ali ga kralj Petar prekinu:

— Sad ne smog više da govori lećnik,

nešto samo vojnik!

I on sutradan ode.

Na peronu je stanice u Nisu ministar

predsednik g. Pašić. Kralj ga je dao tele-

grafski obavestiti o svom polasku.

— Ja idem na frontu. — on mu jedno-

stavno priopći.

G. se Pašić Irignu, hteo bi govoriti, ali

kralj nastavi:

— Oni su pred Topolom!... Neću da u-

đju u grad!... Neću, dok sam živ!

I vlak, koji je vozio kralja, prosledio je

svoj put sve do poslednje stanice, da ga

goveče u srediste srpske fronte.

Prilike su bile očajne. Neprijateljica

je vojska nastavljala svoje pobedničko

prodiranje. Austrijci su aeroplani, leteli

povrh srpskih položaja, bacali proglase,

kojima su pozivali vojnike da beže iz vojs-

ke, obećavali svega kukavičama i hteli

time prouzročiti smutnju među redovima.

Ali evo kralja Petra k njima.

Vetar raznosi daleko njegove reči:

— Čini se, da ste prestili borbu... da se

volite povratiti u svoja sela sudući po

svom pozivu, što vam neprijatelj šalje...

— E pa dobro! Nek odu oni, koji hoće da idu!

Slobodni su...

U općoj uznemirjenosti, kojom su primljene

ove reči, stari kralj nastavio:

— Vi ste zakleli, da ćete braniti vojsku

kralja i svoju domovinu... Ja vas od-

nosim prvoga dela priške, koji se odnosi

na moju osobu!... No ja ostajem!... Oni

koji hoće pobediti ili poginuti uz svoga

kralja, neka ostanu sa mnom!

Mnogo vojnika, oduševljeno njegovom

prisutnošću i njegovim rečima, nije imalo

jedan jedini pokli:

— Gospodaru! Mi nismo umorni nego

samo od uzimanja!... Veseli nas tvoja pri-

sutnost, jer nam je to znak ofenzive!...

— Tako je! — svečano odgovori stari

kralj.

I spajajući delo s rečima svojim, on se

uputi u rovove prvih redova.

— Ne idi tamo!... uzalud je!...

Tako će mu njegova dva sina, princevi

Aleksandar i Grgorje, koji su ga stigli i

htjeli još poslednji put da ga zadrže.

— Gleđaj, čiča, možes poginuti!... go-

vorio mu je Djordje.

— Ne, pitam te za savet!... Ostani ti

ovde, ako ne čes da dođes i ti.

Nije o tome trebalo dugo uveravati

princa Djordja: "Divan je čiča — govorio

je on sam sobom. — A napokon... ovo i

nije čas za razmišljanje!..."

Pomažan od svoja dva sina, kralj prispe

u prve redove i uzme pušku jednom palom

vojniku.

— Dajte mi 50 naboja! — tražao je

sasvim prosto.

On bijaše nekada izvrstan strelac. U

jedan mu se mah obnovi stalnost ruke i

tačnost oka kao ono u mladenačko doba

i on ispucava svoje naboje.

Jedna bomba prсну, ubije vojnika, koji

mu je bio na levoj strani, a rani jednog

njemu na desno; stari je vladar, ravno-

dušan, nastavio pucati...

Kao munja razletela se od čete do čete,

od puka do puka, od armije do armije

vesti: "Kralj je u rov!..."

— To je poklik nade, što svi, vojnici, po-

dicijeri, oficiri i generali ponavljaju u

veselom zanosu, koji ih oduševljuje: "Kralj

je u rov!..."

Nadošao je čas ofenzive.

U noći su i poslednje pripreme bile go-

tove.

Svi do poslednjeg vojnika osećaju u sebi

junacko srce. I dok neprijatelj pun samo-

pouzdanja ne misli nego na svoje dalje

pobedničko prodiranje, pukovi se zajed-

nički spremaju da pogube glave nasrnu

na nj.

A ova će navaliti tako nagle, nepred-

viđena i silna, da će pobedjenici od puc-

razbiti, rasterati i snrviti svoje pobed-

ničke!

Na 3. decembra, u 3. i po u jutro,

dano je naredjenje svim srpskim vojs-

kama da započnu ofenzivu na celoj fronti

na 7 sati poće bitka na Kolubari.

I dogodi se čudo.

To je bila sjajna pobeđa na Kolubari,

koja je zadivila ceo svet. Tu je rasterya

austro-ugarska vojska maršala Potioreka,

koja je ostavila u rukama pobednika

10.000 zarobljenika. To je osvojenje Beo-

grada i cele Srbije u samih 10 dana!

Opaske k ubistvu Matteotti-a

Otkad se je pojavila u Italiji fašistička

strana, bilo je izvršeno po njoj više

napada na poslanike u rimskom Parla-

mentu. Evo dokaza:

On. Misuri, poslije jednog govora, de-

žanog u komori, bio je nakačen i ranjen

od nekolicine organizovanih postojenika.

— Jedna je hrpa fašista pravila kuću

on. Nitti-a te mu razbila i oplakala sve

što je našla u njoj. — On. Amendola bio

je po bijelom danu u Rimu napadnut, iz-

lupan i teško ranjen od šestorice finih

ljudi. — On. Cesare Forni-u, fašističkom

disidentu, razbili su glavu na centralnom

kolodvoru u Milanu, e da se time prisili,

da se vrati fašističkoj disciplini. — Zadnji

zločin: ubistvo poslanika Matteotti-a.

Svi ti napadali bili su organizovani sa

strane jedne hrpe visokostojenih osoba,

od kojih su se nekoje nalazile i u držav-

noj službi na važnom položaju.

***

Svaka rečica pesme ove.

Svaka njena kaplja rosna.

Beli Orle, tebe zove.

Preklinje te: Plaće Bosna!

Plaće Drina!

Sad je njena tuga jača.

Sad je rane liče more.

Jer čula je zvuket mača?

Osetila zračak zore...

Ceka Drina!...

Kosovo si osvetilo...

Sa ču se se sada vini.

Ne bi ti jednom došlo

Plemenitoj medji Drini! —

Ceka Drina!

Il si s uma smeo, možda.

Onaj pozdrav Drini vodi.

Onaj zavet Srpskog Voždaj!

Da će Drinu da prebrdi.

Ceka Drina!

Da će Bosnu da polazi?

Te njegove reči svete

Ne sme Srbini da pogazi: —

Ceka Bosna srpske čete!

Ceka Drina!

Nek se srpskog srca kosnu

Tužne Bosne, jadi kleti.

Beli Orle, hajd u Bosnu,

On. Cesare Forni, fašistički disidentski

poslanik, tvrdi, da je sve navedene at-

entate organizovala i izvela nekakva "Ce-

ka", u kojoj da se između drugih nalaze

i ove ličnosti:

Comm. Cesare Rossi, sef presbira u

uredima ministarskog predsednika, koji

se sada isto nalazi u zatvoru; — On. Aldo

Finzi, vladin podtajnik, koji je sada mo-

rao podnijeti demisiju; — Comm. Luigi

Fredi, sef ureda za fašističku štampu,

koji se sada nalazi u zatvoru; — On. Francesco

Giunta, glavni tajnik fašističke

stranke i palikuba po vlastitom priznanju;

— Giovanni Marinelli, koji se sada na-

lazi u zatvoru radi ubistva poslanika

Matteotti-a; — Dumini, Volpi i Putato,

koji su izvršili atentate i koji se danas

nalaze u zatvoru.

Hoće li se doznati za sve druge?

Interesantno je, da on. Giunta, koji

obino toliko više, danas — sut. Stoli kao

riba. Mussolini ga je i izlucio iz direkto-

rija fašističke stranke.

***

Vrhunac prostote!

U nedelju su vojnici fašističke nacio-

nalne milicije pred slikom ubijenog Ma-

tteotti-a u Genovi pjevali:

Matteotti, Matteotti,

Quanta melanconia nel tuo sorriso

Avevi un posticino in Parlamento

Te l'hai levato il Fascio in un momento!

U Rimu su ovih dana mobilizovani fa-

šisti pjevali:

— Noi siamo Fiorentini

Portiam pugnone in bocca

E guai a chi ci tocca!

***

Da li će vlada doći g. Mussolini opet

proglasiti amnestiju, kojom se amnestiraju

svi fašisti, koji su u fašističke svrhe po-

činili tolika zločina?

Nakon predzadnjih izbora fašista je bila

amnestija, a fašisti su bili amnestirani.

Šteta u Marezzigianu: Fašisti, iz početka

počeli, ali su pri procesa amnesti-

rani, a zatim su u procesu nastupili kao

svjedoci: Marezzigian, naši ljudi, bili su

svoj osuđeni od godine tamnice.

***

"Balkan" u Trstu i Narodni dom u Puli

bili su zapaljeni od Giunte domono fa-

šista. Proces se nije niti završio, preda

su oblastima poznati krivci. Što više, za

Pulu znamo da je se već prije u uredima

komesarijata (Bocini, Dell'Isola, on. Bi-

gnaglia) znalo, da će se zločina izve-

sti. Prilike javne sigurnosti nam ne do-

zvoljavaju, da već sada iznesemo sve što

znamo.

***

Ribarić, Vizintin, Borec, Müller i drugi

drugi, obični i osakaćeni, još uvijek nisu

osvećeni. Uhojice se slobodno kreću po

gradu.

***

Zloba Matteottijevu nije bila zama. Po

cijeloj Italiji je nastala preorijentacija

javnog mnjenja.

Treba li još drugih žrtava da se opet

uvade pravdom i utoz varini? Hoće li

još da vlada božev, bomba i nasilje?

Quoque tandem?

***

Poslije Matteottijevog ubistva broj je

onih, koji su nosili fašistički znak, znatno

pao. Danas u Trstu rijetko vidis fa-

šistički emblem u zapucku. Samo nacio-

nalna milicija ne može da skinje svoju

črnu kosulju.

DOPISI

IZ RIJEKE.

"Sokoli" u Bakru. — Barčičevo proročanstvo.

Su počeo misli bivajući pit!

Ninetta mi je danas pripovijedala, da je

subotu 28. oktobra Medvednja juna na su-

došli noviti Vama.
 Ah — Vi ste svršili.
 Svršili ste, a niste nam kazali, ono, što smo
 čekali — — — — —
 Poći ćemo, velečasni, u naše tamne sobice
 i zapaliti blede lumine — Vama u počast.
 I dignut ćemo ti zrak — naše ispaćene i ko-
 stunjavte ruke i pomolit se zajedno s Vama
 za spas naših duša.
D. G. Lumberski.

krupa. Ljudi zapustaju svoja polja i idu po 7 sati daleko tražiti koju žurnadiću, samo da prisrbe obitelji kilogram dva kase. To je žalostno, ali posve istinito. Džustina bi bila po krajine i vlade, da nam prisrbe u pomoć i to odmah.

IZ PLOMINA.

Kadnja okoli izgradnje uskotračne željeznice od Šumbraga do plominske luke postaje sve življia. Oko te radnje zaposleno je više radnika. Prošlog utorka uteclo dogodilo se po prvi put jedna nesreća. Nenadomna je eksplodirala jedna mina i teško ranila troicu radnika iz Šumbraga: Ivana Blaškovića, Nikolu Zustovića i Josipa Ravnicu. Ranjenici su odvezeni u bolnicu.

Gospodarstvo

Nešto o porezima

Kako je poznato, početkom ove godine bili su uvedeni i u našim pokrajinama litarijski direktni porezi. Tekom godine 1923. imali su naši gospodari da isplate porezne prijave za kućni i zemljišni porez te onaj na pokretno imanje. Taj se potonji porez odnosi na obrtnu, trgovinsku i druge prihode.

Budući da je taj način plaćanja i prijavljivanja poreza bio za naše ljude posve nov, to su mnogi gospodari vrlo loše ispunili prijavne formulare. Posljedica tog lošeg ispunjenja napomenutih formula bila je ta, da su morali — ili će morati — naši posjednici platiti za g. 1924. više poreza, nego bi faktično morali obzirom na mali prihod svojeg imanja.

Svaki posjednik ili posjednica ima u smislu poreznog zakona od 2. maja 1907. br. 222 čl. 2. pravo, da promjeni svake druge godine poreznu prijavu.

Tko ima pravo da uloži novu poreznu prijavu?

Svi oni oporezovani, koji su oporezovani u skupinama A i B radi pokretnog imanja. To su trgovci, obrtnici, činovnici, profesori, liječnici, odvjetnici, radnici i seljaci, koji moraju plaćati porez na zemljišni prihod.

Kada mora oporezovani uložiti novu poreznu prijavu?

Svaki oporezovani ima pravo da uloži novu poreznu prijavu od 1. maja do 31. jula 1924.

Odje se ulaže porezna prijava?

Nove porezne prijave, koje se pišu na običnom, neobaveznom papiru, treba uložiti kod mjesečnog poreznog ureda. Prijava mora biti posve opravdana. Prije porezni uredi imaju pravo i povećati porez.

Porezni uredi nisu ni u kojem slučaju prisiljeni, da uvažavaju nove porezne prijave. Naprotiv, oni mogu na temelju te prijave da odmjere porez za buduću godinu, kao što i odbiti prijavu, ako smatra da nije opravdana.

Što treba da činjenični poreznik u tom slučaju?

Poreznik ima u tom slučaju na raspolaganje ista juridička sredstva kao kod prve porezne prijave. Porezni ured mora u porezniku javiti, da je novu poreznu prijavu odobrio ili odbio ili pak povisio oporezovanje. Oporezovanje može protiv nezadovoljive odluke poreznog ureda rekurirati na porezni komisiju prve stupnje i to u roku od 20 dana, iza kako primio odluku poreznog ureda.

U slučaju pak da je za nj i odluka porezne komisije prve stupnje nezadovoljiva, onda može opet protiv nje u roku od 20 dana rekurirati na pokrajinski porezni komisiju. Na centralnu poreznu komisiju u Rimu može poreznik da rekurira samo u tom slučaju, ako porezni uredi i porezne komisije prekorace zakon, ali ne radi previsoko odmjerenog poreza.

Da li mogu porezni uredi bez nove prijave već ove godine povisiti porez za buduću godinu?

Jest. Proti povisjenju lanjskih poreznih prijavi ima poreznik ista juridička sredstva kao u prvim slučajevima, kad porezni ured odbije novu poreznu prijavu.

Kada može porezni ured povisiti porez?

Porezni ured može povisiti porez ne samo od 1. maja do 31. jula 1924., nego od dana, kad se moraju porezne prijave za buduću godinu izložiti na pregled poreznicima (t. j. do 15. januara 1925.).

Općinski porez na obitelji i na životinje.

Ovih su dana razne općine dale ili će dati dostaviti svojim općinarima jedan listični formular, koji će morati svaki glavni obitelji ispuniti i po tom vratiti dotičnoj općini. Na temelju izvjava, koje će tim putem dati izravno same obitelji, odredit će općine porez na obitelji i na životinje. Glavar svake obitelji morat će naznačiti ime i prezime pojedinih članova svoje obitelji sa oznakom, u kojem su

stupnju srodstva pojedinci sa glavarom samim. Zatim će naznačiti u posebnom stupcu, da li ima dohodaka, koji proizlaze iz zemljišta, zgrada, preprodaje itd. te iznos dotičnog prihoda. Od tih se iznosa moraju odbiti sve takse i nameti, koji već postoje (kao porezi, prirezi, zalozi upisani na nekretnostima, uknjižbe, plaćanja za osiguranje protiv tuče, požara itd.). Zatim drugi kojejkakvi troškovi potrebni za proizvod (građenje i uzdržavanje nasipa, natapanje, popravljivanje, trošak za radnike, sumporanje, rezanje, razne sprave itd.).

Svaki će glavar obitelji, iza kako je ustanovio i najavio vrst prihoda (t. j. da li proizlazi iz kuća ili iz zemljišta), morati naznačiti nečiji iznos i potom odbiti iznos svih taksa, koje već plaća, i svih troškova, koje podnosi bilo na zgrade bilo na zemljišta. To valja spomenuti, da će se općinski taksiranje odrediti na čistom ostatku prihoda. Sto se tiče takse na obitelji, dobro je, da se najavi prihod na temelju stanarine, koja se je plaćala godine 1919-1920.

Za životinje pojedinih vrsti morat će se ispuniti posebni stupac na istom formularu sa oznakom mjesta, u kojem se životinje nalaze, u vrijeme kad se ispunjuje uzorak. Sto više, morat će se naznačiti spol, doba i težina životinje i zašto se uporbaj, isključujući su psi, za koje treba dati posebnu izvjavu.

Kako spomenusmo, općine će po odluci općinskih odbora i na temelju izvjava podanih od svakog pojedinog plaćatelca nametnuti porez i naznačiti iznos glavaru obitelji.

Protiv te općinske odluke može se učiniti utok na Upravni Zemaljski Odbor (Giunta Provinciale Amministrativa) tekom 15 dana, od dana kad je općina predala obznanicu.

Ako se bude dakle koji osjećao preopterećenim sa porezom, koji mu je općina nametnula, nek ne pusti, da mu istekne rok od 15 dana, od dana kad je primio preletni nalog od općine, već neka se obrati na naše političko društvo "Edinost" za Istru ili na Uredništvo "Istarske Rijet" u Trstu radi pritužbe, koje će morati uvažiti i Upravni Zemaljski Odbor (Giunta Provinciale Amministrativa) te sasna brisati ili sniziti određeni porez.

Maia seljačka škola.

Kako se uništavaju gusjenice?

Već više godina, iako ne svake, naši seljaci trpe velike štete od gusjenica. Ljudi se muče, ali ne mogu da svoju muku daju gusjenicima pojesti. Treba se i od toga lica braniti.

Cesto su tim krivi gospodari sami, koji ne čine da uništavaju i tamane gusjenice, dok ih je još malo i dok su one još male. Kad se gusjenice razmnože, onda je svako jadikovanje bespomoćno.

Naši gospodari moraju već leptirova, aha, a tako i gusjenice odmah zgiznuti, čim ih li opaze. Osobito valja pripaziti, da li gusjenice, izlaze iz nekog zajedničkog legla, ili za njih zgodnog mjesta, e da se ih tamo lakše uništi prije nego razilaze na sve strane.

Ako su se gusjenice već razile, treba ih sa stala stresiti ili ih na biljci zgiznuti sa kerom, koja ruke i stariju rukavicom, li drvenim širokim čekićem (batom) zasto se to radi, kako se gusjenice u velikom broju pojave na ličinkama.

Za tamnjenje gusjenica mogu se upotrijebiti i tekućine za štrcanje, kako se to radi protiv peronospori. Uzme se na pr. 3%-ni barijev klorid (klorid vrst soli, što se dobiva u drobilnici, koji se metne u vrećicu i razvije (klorine) i objekti u vodi, da se soli polako rastapa. Prije uporabe treba tekućinu dobro promiješati, jer se klorid više puta slegne zbog rastopjenosti na dno posude. Ta sol je doduše otrovna tek u većoj mjeri i množini, ali gushta, pak treba biti u oprezi. Postrane gusjenice dobiju trzavicu i naskoro poginu, dok bilji ne najmanje ne škodi 3%-na rastopina.

Kako se istražuje čistoća modre galice?

U čistu modru galicu nesolidne trgovine raspacavaju i nečistu robu, koja nesamo da ne vrijedi kao lijev protiv peronospori, nego čak i napravi veliku štetu na lozi.

Dobra modra galica mora da ima oko 98% čistoće i da je slobodna od željeznih, magnezijevih i cinkovih spojeva (sulata).

Tko nije u stanju da istraži modru galicu kod kemičke postaje, može se donekle ove ovako pomoći:

Kristali dobre galice moraju biti prozirni (možu biti i brašnati). Čistoća se istražuje tako, da se u malo tople vode (dva prsta u čaši) utopi dva manja komada galice. Otopini modre galice dodaje se nekoliko kapi amonijaka, tako da se iz otopine modre galice osjeti miris po amonijaku. Ako ta otopina nakon dodatka amonijaka ostane čiste plave boje, znak je, da je galica čista. Ako je otopina primila crvenkasto-plavu boju poput rde, onda znači da je galica nečista, da ima u sebi željezne materije, ako pak tekućina dobije čistu, bijelu boju, znači, da u galici ima mnogo cinkovih sastojaka.

Tko nema ili ne može da nabavi amonijaka, može mjesto ovoga upotrijebiti za istraživanje galice i otopinu vapnenog mlijeka.

Sta ti je činiti, kad ti se u ljeto doba nadme govore?

Vise puta se desava, da se nasim seljacima u ljeto doba nadme (napunili) govore. Nadme je bolest, koja spopadne izmenaga govće, a dolazi od tuđa, što se je najelo osme, zelene kreme, osobito pak crvene ojetline, zelja itd. narocito, ako je to hranilo bilo mokrilo ili je ležalo u hrpi (se je sručilo) i iz njega se izdvojilo. Sa vedom, dotičnom se hrana izvaja iz govečevcev žuđendunog suplini toliko plinova, i to tako naglo, da mu se strazni dio tijela, osobito lijevi, silno nadme. Da se takovo govće spasiti, treba mu odmah pružiti pomoć.

Neturno opazimo, da nam je govće nadme splatio od stana jedne ure (bije bi zapravo moralo biti uvijek u ljeto doba pripravno u staji). Tim uzetom završavalo govće te ga iz rogovla svežemo tako, da ga uvijek mora da žvače. Zatim ga polijmo hladnom vodom po čitavom tijelu i neprestano tarimo slanimi svilećima.

Medjutim, govćeve polaganu provodi amo tamo, ili ako je na polju, vodi se polaganu kući.

U slučaju da ni to ne pomaže, da nadme ne pada, nego se čak i diže, onda treba uzeti 30-40 grama žvace vapna i baciti u litru vode, pomiješati sa nekoliko žlica brašna, sve dobro ispremiješati i najednput uliti u živine.

Ako pak nemamo svega toga pri ruci, tada se upse u 1 litru vode par šaka pepela i nešto rakije (malo čašicu ili 10 čelca), pa se to lijepe ulije u nadmuto govće. Kad prodje nadme, govćeve se nekoliko dana dobro hraniti.

Kako ti je postupati sa onim vinogradima, koje ovoga mjeseca natuče grad?

Neposredno iz tuče (grada) treba da pomnu i obilato zaprašiš vinograd sa 5% ogalicim sumporom. Ako pak nemas pri ruci takvog sumpora, onda pokropi vinograd modrom galicom, a zatim ga zasumporaj. Tu natučene treba se sniziti za 5 do 6 dana, podvisti dirati, jer treba da se kroz to vrijeme barem donekle oporave. A od 6 dana naprijed nepoždno je potrebno, da se jako namočeno liže ubreže ovogodisnje mladice na 2 ili tri pupa (loka), iz kojih će porasti i sazrijeti nove mladice za drugodisni prihod.

TRZNE CIJENE U ISTRI

Crno vino se prodaje po 120 do 180, a bijelo po 90-180 lica; ulje po 6-8 lica; i sjeno po 22-35 lica; g. pšenica po 120, a kukuruz po 100-110 lica; g. volovi po 4-5 lica; g. krave, žive, janci po 40-80 lica komad; ovce po 90-130 lica komad; krmačad po 80-200 lica komad; perad po 12-16 lica komad; mlijeko po 0.80-2.60 lica litra; jaja po 35-50 cent. konad, avara za gorivo po 6-14 lica g.

Tudja valuta na tržnanskoj burzi.

Jucer, dne 25. juna 1924., moglo se prodavati: 100 engleskih lica šterlina za 10.000-10.025; 100 američanskih dolara za 2.30750-2.31750; 100 švicarskih franaka za 408-411; 100 francuskih franaka za 125-12650; 100 čehoslovačkih kruna za 6840-6890; 100 jugoslovenskih dinara za 2710-2740; 100 rumunjskih lejva za 100-10070; 100 mađarskih kruna za 0.00100-0.00110; 100 italijanskih kruna za 0.0230-0.0330 italijanskih lica.

Zdravstvo

Važnost ljetnog kupanja.

U našoj su siromašnoj Istri zdravstveni uvjeti za život vrlo loši. Zdravstvene sprave i svuše su skupe i rijetke i smatraju se za raskoš i kod bogataša, a tako masa našeg naroda ne može da sazna ni šta o koristi nauke o zdravlju.

Ziveti tako, naš narod nemilosrdno raspaja, ačveću arecu blagostanje, nesamo svoje nego i cijele naše pokrajine, rusci svoje dragocjeno zdravlje i zahtijevaju svoj porod, on slija brzim koracima u ponor, gdje će ubrzo sahraniti nesamo sebe nego i svoju otadžbinu. Zamislite našeg siromašnog istarskog seljaka, koji dolazi uveče kući, premoren od teškog posla rada. Njegov je koža svja, ispijena od znoja prašine, pore su na koži sve zatvorene, disanje kroz kožu gotovo prestalo, a u njegovu tijelu nagomilavaju se štetni plinovi, koji njegovu ionako istrošenu snagu, još više troše i sprejaju dobrog radnika za rđavog bolesnika.

Kad bi svaki takav seljak ili radnik mogao po dolasku u svoj stan, da liepo opere svoju kožu makom vodom i sapunom, pa da se dobro ispluje, on bi se prekonale toliko odmorio i svoje tijelo osvježio, da bi potpuno znatno izdugo utrošenu snagu, prije nego što puding stupao na svoj rad.

Poslije teškog poljskog rada, poslije nadvog duševnog i tjelesnog poljskog naprezanja, borbi, poslije vježbi vesolja ili teške zadnje, kada je svaki misle premoren, a svaki živje razdražen i bolestan; ako čovjek liepo opere pore na koži otvore i labne, napolje zvezdane čistu nečistoću i veliku količinu nepoželjnih, otrovnih plinova, pa prime svježeg vazduha, koji osvježi i osnaži cijelo tijelo. Odmah se umiri ubrzan rad pluća i srca, cijelo tijelo postaje odmorom i sposobno za svaki dalji duševni i tjelesni rad.

Seljaci, poslušajte naš savjet! Kupajte se u ljeto doba i budite uvjereni, da se ne čete kajat!

Politički pregled

Šta se događa u Italiji.

Istraga je protiv ubojica poslanika Matteottia napredovala u toliko, što je Dumini pazio, da je zajedno sa svojim drugom Volpijem ubio i poslanika po imenu nalogu Filippellia i Marinellia. Last Tribuna, piše da Dumini sučen sa Filippellijem, pri čem e je između njih došlo do oštrog rječkanja, kada je Dumini dobio u lice Filippellija i mu je on dao nalog, da umori Matteottia. Filippelli tvrdi, da je on dao nalog, da Matteotti ubije, jer je bio nepoštovan tim su socijalistički poslanik Modigliani, Musatti, Baldesi i d'Aragona poslije povisivanja jednog anonimnog pisma u pratnji nekolicine sudskih osoba na obalu jezera Vico, do ribar se kućibe, da traže Matteottijevu tijelo. Nakon tri sata uzaludnoga traženja se vratilo u Rimu stalno govore o mogućnosti, da Dumini i njegovi drugovi pokušali na svaki način da zametnu trag svoja zločinstva, pa da su spalili Matteottijevu lešinu, jer nisu imali pri ruci čamca, s kojim bi lešinu bacili u jezero. Volpi i Galassi, sudonici umorstva, odbijaju, sa kako nisu neki listovi, lešinu nekog skriveno mješavali, niti je potpuno bio benzinom zapaljen. Inače listovi dovode priznanjima Dumini i Filippellia svakojakim vijesti. Među njima je najinteresantnija, da Dumini prizna, da je nakon izvršenog umorstva ostao u stalnoj vezi s vohovnim komandantom fizičke milice generalom de Bonom. De Bono je odmah nakon zločina sazvao savet političke svoje ruke. Kako se razgovaralo javlja, Filippelli je liepo od generala. De Bono dobio krivu putnicu za bijeg u inozemstvo. Tu je Filippelli navodno i priznao, dok De Bono lo, dakako poriče. Desničarski liberalni list Giornale d'Italia traži otkaz, da general De Bono bude smjestu srgnut, jer da se čini, da je on općenito, i da je nije ništa učinio, da ga sprječie. Osim toga ga okrivljuju, da je maknuo stražu pred Matteottijevom kućom prije umorstva, da je svernuo pravi tok istrage, da je omogućio svim krivcima da bježe, a i Dumini da je napšen, jer mu De Bono nije uspeo dati priliku, da po objave. Uzi se čini, da je općenito, da je general De Bono u potpunosti paradi slajao u subotu kraj Mussolinija za parade privredne povodom boravka Raza Talarisa u Rimu. Napuljski listovi Mattino i Mezzogiorno, donose da su Filippellijev redaksijski sekretar, Spighello i još jedan urednik lista "Corriere Italiano" izjavili prihvatanje ista žitelja, da je Filippelli izjavio državnom podsekretaru Finzia o pojedinostima Matteottijevog umorstva i prema tome da je u stvar upleten i Finzi, koji se od toga očajno brani. Dumini naplavlju u Rimu, prijavio se preključe u 2 sata. Četiri poslije podne, bio je italijani, prešihro Cesare Rossi rimskoj policiji, i dao se sam zatvoriti s izvjavom, da je u zadnje dane boravio u okolici Rima, i da se dalje nije mogao kriti radi ostre potrage za njim. Došlo je na policiju u pratnji svoje rodnice i majke. Uze se i imao 1000 lica. Kako Tribuna izvija, Filippelli je u zatvoru započeo glodanje.

Inače se dosada politička situacija u Italiji nije bitno promijenila. Govori se o velikoj rekonstrukciji kabineta, u koji da će ući i ne-fašistički ministri. Dalje se govori, a po pisanju fašističkih listova čini vjerovatno, da u fašističkoj stranci postoji mogućnost, da se koje prijete razdornim stranke.

Prekusjer je imao rimski senat svojih sjednice. Prvi je govorio senator Tittioni, koji je izrazio svoju žalost radi građanskog umorstva socijalističkog poslanika Matteottia, a zatim je uzro i govorio ministarski predsjednik gosp. Mussolini. On se je u govoru pridružio obilježju govora senatora Pittagora, koji je bio da su fašisti bili prvi koji su se zgražali nad skandaloznim zločinom. Kod arcačija — veli Mussolini — nije se gledalo na to, kakovo mjesto zauzimaju optuženici. Sud će učiniti svoju dužnost, o čemu ne treba da nitko dnož izabira. Na kraju govoru postavio sebi novi program, koji sadržava: 1. da se u Italiji, da li pozove parlament na životu, koji mu je određen kao zakonodavni ustanovi. 2. da dovede pitanje nacionalne milicije u sklad sa ustavom; 3. da se uništi stanke nezakonitosti; 4. da pozove k radu za obnovu domovine sve, koji je ljube. Mussolini je naposljetku rekao i to, da nek počinu sve stranke, makar i fašistički, ali domovina mora da živi.

Promjena predsjednika franceske republike.

Francuska se opet vraća u normalnu kolokaciju, iz koje je posljednjim dana izbačio pobedički ljevičarski blok. Potpuno je dubila predsjednika republike izabrana povijem većine i opet ima parlamentarna vladu. Ljevičarski blok doživio je naprotiv prvi poraz.

Kako je poznato, Millerand je demisionirao zbog rezultata glasanja u komori i senatu. Vlado, koji je inicijativu, Milleranda stavio Francois Marsal, pošto je Herriot odbio mandat Millerandovih rukov. bio je u komori glasno nepovjerenje sa 327 glasova, dok je za povjerenje glasalo 177 poslanika. U senatu ih je bilo 144, a protiv vladu 154. Na to je Millerand najavio demisiju. Bila je sarazna u Versaillesu narodna skupština, i senat i komora zajedno kao jedno tijelo pod predsjedništvom predsjednika senata, da izabere predsjednika. Prve sjednice održavale su ljevičarske grupe senata i komore pokusno glasanje. Na zajedničkoj sjednici imao se decenbirski kandidat pobijediti. Ljevičari. Službeni kandidat ljevice bio je novo izabrani predsjednik komore Painleve, dok mu je protivkandidat bio predsjednik senata Doumergue. Na sjednici, kojoj je prisustvovalo 475

Sinte „Istarsku Rijet“

nici ustali na noge i stali galamiti i protestovati, tako da je morao intervenirati sam oružnički brigadir. — Pitamo: Zar je i to u duhu Kristove nauke?!

Industrijsko-zamajalska izložba u Mariboru.

Primamo i dragovoljno uvrstimo: Izložbeni je odbor raspisao za tri najbolje osnutke oficijelnoga plakata "Industrijsko-zamajalske izložbe u Mariboru" nagradu od 2000, 1000 i 500 kruna. Osnutak, koji će biti primljen, naravski, da će se još posebice nagraditi. Stoga poželjno sve zainteresirane (umjetnike, slikare itd.), da natječu prisustvuju. Sve informacije glede napisa daje ured izložbenog odbora, Maribor, Grajski trg br. 1, telefon interurban br. 325. Osnutke ima se uposlati žigosano i označeno samo štitom najkasnije do 25. lipnja oko 12. sati prije podne.

Ovogodišnjoj izložbi, koja je, kako je već bilo spomenuto, u mnogo većem opsegu zamišljena, te koja dokumentira o čitavom razvoju industrije i zanata, napose uz jsl. sjevernu granicu, priklopljena je i industrija. Mislimo, da nije nužno govoriti posebice naglašavati važnosti te izložbe, napose za one industrijske panoge, koje su tek u razvoju, te o kojima se kod nas sasvim tim, da ima takve industrije mnogo, ipak tek veoma malo zna. Velesami su predvode trgovca institucije, gdje se kupuje i sklada u velikom opsegu, do čim je namjera izložbe predvode ta, da upozna najširu javnost sa domaćom industrijom, te tako svrati pozornost iste na sve konzumente. Ne samo u industrijskim krugovima već i u krugovima konzumenata i trgovaca, bilo je dosada pomanjkanje takve izložbe veoma osjetljivo, jer je mnogokoji morao pomicati i pisariti naokrug, ne znajući, da može dobiti ta ili oni industrijski proizvod po mnogo jeftinijoj cijeni i kod kuće u vlastitoj državi; na drugoj strani opet industrijalac sa ogromnim izdacima traži kupca bacajući pri tome, tisuće za reklame, da tako svrati pozornost namjere na svoje poduzeće. Usprkos tome nije mogao da postigne zaželjenog uspjeha. Sve što to daje samo putem izložba postići, koje posjećuju zainteresirani iz svih krajeva Jugoslavije, a i stranaca.

Potanje informacije glede izložbe daje jedino pisarna izložbenog odbora u Mariboru, Grajski trg br. 1, telefon interurban br. 325, kamo neka se svi zainteresirani izvole obratiti, bilo pismeno, usmeno ili telefonično. Za dopise naslovljene na druge osobe, ne preuzima odbor nikakve odgovornosti, stoga neka se stranke izvole obratiti jedino na gornji naslov.

Svega po malo

Iz starih vremena.

I kraljevi i dvorski suci bili su pristupačni darovima. Neki odaslanici grada Frankfurtu izvjestio je godine 1918. vijču: „neka dobro bogosli, koliko je važno, da se kralju dadu promisti darovi; građani Nirnberga da daruju vijču više nego drugi te su zbog toga svemoćni.“ — Kad je gradsko vijeće u Frankfurtu godine 1722. poslalo svog odaslanika Ohsa u Beč, e da pridobije člana državnog dvorskog sudista, grofa Steina, za njihovu stvar, dalo mu je ove instrukcije: „da će magistrat u slučaju da dobije pravu, darovati navedenom odaslaniku 100 dukata, a ako ne dobije, 15.000 for. — I car sam je primao rado darove. Tako je već spomenuti Ohs primao godine 1729. zalog, da podmiti cara i da mu ponudi 100.000 for. za gradnju njegovog dvora. Ne, naš Ohs je doživio veliko iznenađenje, o kojem izvještava 14. 1. 1730. da je oprezno učinio ponudu državnom podkancelaru, koji mu je odgovorio, da je ponuda umjesna, ali ipak premalena, jer da su već navedeni građani ponudili 200.000 for. — Istom Ohsu je podpredsjednik državnog dvorskog vijeća tumačio, kako su njemu razni gradovi dali raznih darova, i radi toga Ohs zahtjeva od magistrata neka mu pošalje boheimske vina iz 1719. godine direktno na naslov podpredsjednika najvišeg sudista, u zemlji.“

Interesantan je slijedeći slučaj: Neka baron Vosschel u Beču primio je bio kao referent u nekoj pravnoj stvari iznos od 100 dukata na r. i rekao tom prilikom, da je zahvalno primio dar uz obećanje, da će se pokazati zahvalnim prigodom koje druge pravde.“

Karakteristično za surovost srednjega vijeka i za izvanrednu različitost smrtnih kazni je i ovo, što su osude osuđene na smrt spajivane više put, bile pomilane na smrt, koja se izvršavala varenjem u kolu punom ulja, vina ili vode. Misli su valjda da je to ugodniji smrt.

Kroz cijeli su srednji vijek, osobito u njegovoj drugoj polovici, bile kazne na kršćanskom zapadu slične: u Kini ili u Perziji. Tako su te zločinci rasli na četvero, tri kolom, nobili na kolac, spalili, utopili, zadržali, živo,

pokopali, izvadili su se njima crijeva, odrezali im jezik, izbile su se njima oči, varili su ih u vodi ili u ulju, ogulili su im kožu. Osumnjičeni su bili sa strane inkvizicije mučeni na najgori način. Tekar slobodnja i filozofski prosvjetljavanja su u drugoj polovici XVIII. vijeka počeli borbu protiv ovih grozota i plod njihovog rada je velika francuska revolucija (1789—1795), koja je toliko dobila daha čovječanstvu, Uvedenjem Napoleonskog zakonika (Code Napoleon) pokopana je bila crna realnija srednjega vijeka, koja je trpela čovječanstvo u silne okove, kojih se do danas još nije moglo sasvim otresti.

Koliko voćaka ima u Jugoslaviji?

Po računu jugoslovenskog ministra poljoprivrede ima u cijeloj Jugoslaviji 50 milijuna 970 tisuća slija, 7 milijuna 758 tisuća jabuka, 3 milijuna 685 tisuća krušaka, i milijun 738 tisuća oraha, 3 milijuna 458 tisuća maslina, 461 tisuća kestena i 5 milijuna 392 tisuće raznih drugih voćaka. Dakle svega ima 73 milijuna 470 tisuća voćaka u čitavoj državi.

Ukupna se vrijednost svih tih voćaka računa na 3 i 1 po milijardi dinara, a rod, koji dencu svake godine vrijedi oko 500 milijuna dinara.

Kolika je snaga u pećla?

Jelzeznička lokomotiva može vući težinu koja je 20 puta veća, nego što je težina lokomotive. Isto tako može i pećla vući 20 puta veću težinu nego što je ona sama teška. U tom je dakle pećla ravna jelzezničkoj lokomotivi. Konj može vući samo 7 puta veću težinu nego što je njegova težina, a hrust vući 14 puta veću težinu od svoje težine.

Kršćenje „Jugoslavije“ u Londonu.

Sredinom o. m. odigrao se u londonskoj luci King George-Dock diriljiv i vrlo značajan prizor. Toga dana prekršten je parobrod „Eurydamis“ u „Jugoslaviju“ i na njemu je istaknuta jugoslovenska zastava. Pobrati nam je vlasništvo „Jugoslovensko-američkoga društva“, kapacitet mu je 8300 tona. Spomenuto društvo osnovali su bogati Jugosloveni, koji žive u Americi: Petrović, Baburica, Banac i drugi. Krst vrijeme od 3 mjeseca ovo je već drugi parobrod, kojeg je ovo društvo kupilo a skoro u istom mjestu je kupljen treći, pa četvrti i tako redom, dok se ne stvori jedna jaka trgovačka flota jugoslovenskog kapitala. Značajno je, da su se ovi naši ljudi, koji bi inače mogli svoj kapital učiniti bezvredno rentabilnim, odlučili na osnutak parobrodarskog društva najviše iz patriotizma.

To je vrlo utješljiva činjenica, koja dokazuje životnu sposobnost, patriotizam, savremenost i okretnost Jugoslovena izvan Domovine. Taj sjajni njihov primjer morao bi imati utjecaja i na ostale imućnije Jugoslovene u Jugoslaviji.

Kalež Kristove zadnje večere.

U Antiohiji su arheolozi našli u ruševinama tamošnje najstarije kršćanske bazilike jedan vrlo dragocjeni kalež iz posljednjeg doba, sa slikama Krista i njegovih 12 apostola. Uznaj se uvjereni, da je taj kalež dopro u Antiohiju poslije razorenja Jerusolima, jer je onda taj grad postao središte kršćanstva. Kalež je uspomena sa zadnje Kristove večere. Apostoli i vjernici čuvali su taj kalež kao najveću svetinju, te ga iz Jerusolima donijeli u Antiohiju. U drugoj polovici I. vijeka ukrasile taj kalež sa zlatom i srebrom. U kovini su lipe urezane dvije slike Krista: kao dječaka od 12—15 godina i kao čovjeka od 30—33 godine, te ostalih apostola. Ukrašen kalež polupio je umjetnost i religioznu umjetnost, i vjeka i prema tome on je najstariji kalež u kršćanskoj liturgiji.

Strasno proročanstvo o propasti New-Yorka.

Neka engleska proročica, gospođica Roda Alice, prorokla je g. 1902., da će divni San Francisko stradati od užasnog potresa, da će g. 1914. nastati svjetski rat itd. Sve što je tada prorokovala, to se je obistinilo. Sada pak prorokuje, da će g. 1927., dakle do tri godine, nastati američka svjetska katastrofa New-Yorka. g. 1938. da će američki dolar vrijediti toliko, koliko vrijedi danas austrijska kruna. — Da li će se obistiniti i ovo najnovije proročanstvo Miss Alice, to će vidjeti oni, koji budu živi.

Najveći rudnik željeza na svijetu.

Pred nekoliko mjeseci otkrio je član ruske akademije znanosti Lazarev veliku količinu magnetnog željeza, koja se nalazi u zemlji u okrugu Kuskia, na prostoru od preko 240 km. Premo rezultati izveštaja, da Lazarev istraživanja, u ovom orijamskom rudniku leže oko 34 milijarde tona čistoga željeza, pa je to prema tome najveća zalih željeza na svijetu.

Živ se povratio iz groba.

Italijanska katolička novina „Corriere d'Italia“, javlja iz Rima, da je ovih dana preminuo u Mugana najbogatiji posjednik Rolando. Pokojnik je bio oko pedeset godina star, a uveće se povratio iz živ. Tada dogodila izjava je veliko zaprepaštenje među tamnim priprastim pučanstvom. Sada se ljudi boje izaići čak i na ulicu.

Zagušio svoje čedo, jer je plakalo.

Prošle subote dogodio se u Londonu jedan užasan zločin. Neki student, Carlo Travis, bio je nupšen pod sumnjom, da je zagušio svoje rođeno dijete. Poslije dugog istraživanja mladi je otac priznao, da je dijete mnogo plakalo, što mu nije moglo nikako da podnese, jer ga je sva prva stv. začepio nos, zatim mu prisnuo ruke, samo da ga ušutka. Dakako da ga je ušutkao. Dijete je izdahnuo, a onda ga je otac spakovao u kovčeg i ponesao sobom u Birmingham namjerom, da stavi zašabašt. Odlazak u gradsko i garderobu stajalo i dugo je došlo na vidjelo. On pretpostavlja, da se dijete „nožda samo ugušilo. Slučaj je izazvao veliku senzaciju.

Gozba za 38.000 gostiju.

Nekom strastvenom ljubitelju bežićnog telona u Kaliforniji dogodio se to, da je jednoga dana dao pozvati sve one, koji hoće na svoju gozbu doći. Tekar slobodnja i filozofski osvjetljeni Kroz tri dana velikodušno je svečar dobio 27.000 pismenih odaziva. Pozirio se da angažuje 50 ljudi, koji su pekli na stotine goveda, i druge, koji su dvorili. Nabavio je 10.000 kg mesa, 50.000 kg kruha, 30.000 jabuka, 5000 sećera. No sve je to bilo premalo za nenadno narasli broj urvanika. Jednoga dana našlo se za trpezom 60.000 gostiju. Podvorenio je 38.000, a ostali kod kući.

Italijanskom generalu ukrati kćerku. Italijanske novine javljaju iz Napulja, da je tam ovih dana nestala kćerka glavnog za povjereniku avijacije generalu Picciu-u. Postoji sumnja, je generalovu kćerku ukratao jedan na slatkinu pomoću svog ljubavnika.

Rusija će kovati srebrne rublje. Londonska „Morningpost“ javlja iz Moskve, da ruska vlada pregovara s londonskom ko vaničnom novca za kovanje od 40 milijuna srebrnih rubalja. Govori se, da je engleska kovaničnica spremna izvršiti rusku narudbu pod uvjetom, da Sovjeti daju rusko i ostale kovine i unaprijed plati visinu troškova.

Tko u Americi slomi nogu, dobiva odštetu od onoga, tko je to skrivio. Tako je neki Slovenac slomio na pločniku grada Clevelanda nogu, pa je tužio gradsku općinu i dobio 12 tisuća dolara odštete. To je u našem novcu oko 270.000 lira. Neki vele, da se u Americi isplati i nogu slomiti.

Književnost i umjetnost.

Taylorizam i guslači.

Najednom dvojica, položaja na guslama te time za dobru polovinu ubrzali tempo vježbanja, ali tomu je ipak tako. Guslači su cijeloga života doživjeli veliku senzaciju. Pronalazačem tog „taylorizma gusala“ je Bedřich Voldan, profesor konservatorija u Prahu. Rezultatom njegovih više godišnjeg rada upravo je taj preobraćaj u poučavala guslanja. Kako je poznato, uvijek imaju dva položaja, na kojima su srodnu oznaku za prste (prstometa) tako, je osam položaja sniže na četiri. To je sredstvo pr. Voldan uzeo za temelj svog reformnog sustava i stvorio upravo monumetalno, veličanstveno djelo. Sustav obilježi ti dičel: novu školu položaja, iz kojim se može početi po vježbanju i položaja (bez kakove škole), 80 pjesama i 40 studija, što predstavlja gotovo bezvještaj, što predstavlja 160 pjesama, koje bi sve — po starim danova metoda — vrši tu zadaću za polovinu brže i jeftinije. Isto tako svrhu na 40 studija dva položaja ujedno. To su odnaka na svomil praskom konservatoriju shvatili i dielo u zavod. Ministarstvo prosvjete i Češka akademija znanosti i umjetnosti, priznajući dalekosežno značenje djela, podijelile autoru potporu za prevod: teksta, čime se omogućilo veliko raširenje djela ne samo pa Evropa, nego i preko Oceana. Ta vrlo važna metodika razglabljana (analizovanja) su s samoj školi opismo češki, jugoslovenski, engleski i njemački doneša a posebno pak u brošuru: „A. Heilberg. Agrarna reforma: Socializam i ruska revolucija.“ Starija Očaznici priznavaju, da se radi o jedinstvenom dielu u cijeloj svjetskoj literaturi, kao sa strane sustavne tako i sa melodičke i muzikalne strane.

„Meja.“ Primili smo broj 11. poliprivredno-industrijsko-trgov. lista „Meja“ sa ovim sadržajem: A. Heilberg. Agrarna reforma: Socializam i ruska revolucija. — Starija Očaznici: Razmatranje o obnovi vinograda; Dujilj: Očaznici (ključica, reznic). — Stojan Petrović: O odabiru (selekciji) u stočarstvu. — Ilija Bošnjak: Tezačka hemija. — Biljeske. — Razne vijesti. — Književnost. — Cijena mu je u godišnjaj preplati Din. 120.— Uredništvo i uprava: Zagreb. Sud. nička ul. 9.

Šala i razbibriga

U kosidbi.

Dvoji su kosci išli kositi na dvije susjedne senokose. Na prvoj senokosi kosio je gospodar i njegov sluga, a na drugoj gospodar i nekoj nadničar (čizak). Kad je bilo pusti išli su ovi pošteni sieti pod drvo u sieni, su im žene donesle običaj. Onom prvom se spudaru i njegovom sluzi nije donesao ništa. Kako je gospodar bio stid, rekao je svojem slugi: „Pajdimo i mi leći u hlad tan pod ono drvo.“ — Zasto? — „Misli te drugi, da i mi obijedujemo.“ I posli su. Kasno su gladni i žadali i išli kositi. Sluga je mahom kosom po zraku povrh travu, tako da ništa odrezao. — Što to radiš ti? — upita gospodar. — „Misli te oni drugi, da i ja kosim.“ odgovori sluga.

Čudno tumačenje sna.

U oči nedjelje ispekla kovačeva žena gusla i segrt (grzun) je razmislila, kako bi se do čepao. Predložio gospodarici, da bude onaj guska, ko bude ljepše sanjao. Segrt malo za tim ode spavati, a da umogne ljepše sanjati, — spjede kradom gusku. U jutro ga zaspio gospodarica, što je sanjao. „Vi ste starija, zato prva recite,“ predložio segrt. Sanjala sam da sam umrla i da su me engli nebeski odnijeli. — Jesti, ja sam to sve, gospodarice, vidim, pa sam odmah pojeo gusku, jer kad nema gazdarice, ne treba ni guske.“

Zlato iz vode.

Neki se bogati krmcar stao hvalisati, po počeo pokazivati gostu svoje žutake i reče: „Gledajte ove dukate, kako su čisti kao kis-nice.“ Nije čudo, kad od vode i poticu odgovori gost: — Od kakve vode? — upita krmcar. — „No pa od one, što je miješate s vino.“

DAROVCI

u fond „Istarske Riječi“:

Da počasti uspomenu pokojne Karmela Vesel rođi. Krmotici gospođica Milka Martelane iz Barkovlja daruje L. 20.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Gospodinu J. B. u Pazinu: — Zao nam je. Ne možemo da publiciramo. Na zadirkivanje moralnih propalica ne ćemo da reagiramo iz moralnih razloga. Izvinite!

Odgovornik urednik: IVAN MARJA MICHELLEZZ.

Tisk: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Istarsko društvo za promet pokretnina i nekretnina i za gradnju kuća na prodaju društvo na ograničenu jamčicu u Voloskom-Opatiji

POZIV.

Potpisani odbor pozivlje društvene članove na

godišnju glavnu skupštinu

koja će se održavati u subotu dne 12. julia 1924. u 4. sat popodne u prostorijama d. d. Quarnero u Abbazia-Opatija — Villa Armonia.

DNEVNI RED:

1. Čitanje zapisnika posljednje skupštine;
2. Izvještaj odbora o djelu i radu društva;
3. Predloženie računa za godinu 1923. i za ključak glede istoga;
4. Izvještaj nadzornog odbora;
5. Izbor novog društvenog i nadzornog odbora;
6. Rasprava i odluka glede predloga postavljanih u smislu § 21 društvenog ugovora.

U Voloskom-Opatiji, dne 22. juna 1924.

ODBOR.

NOVE GREDE I DASKE prodaje po vrlo ugodnima cijenama MATEJ BANIĆ u Krškanc — Zlatnj (kod Karlanara).

ADVOKAT Dr. Ivan Marotti — Pula, Salandra 14 (kod željezničke stanice) opći sa strankama u hrvatskom jeziku.

BANCA ADRIATICA

ustanovljena god. 1905.

Dionička glavnica Lit 15.000.000.— potpuno uplaćena

Glavno sjedište: **TRIESTE**, Via S. Nicolò 9 (vlastita zgrada)

Podružnice: **Abbazia, Zara**

Pogoduje svaki trgovački posao sa Jugoslavijom

Daje kredite za kupovanje robe - Subvencije na robu

Obavlja inkaso mjenica i faktura - Daje informacije

Izdaje garantna pisma - Izvršava sve povjerenje joj

bankovne poslove najsavjesnije i uz najugodnije uvjete.

Prima uloške u Lit na štedne Knjižice: te ih ukamataje po 4% godišnje netto

Uloške na tekući račun po 4 1/2%. Uloške vezane uz otkaz ukamataje najbolje po dogovoru.

Prima uloške na tekući račun u Dinarijima: te ih ukamataje najpovoljnije po dogovoru.

Izvršuje dozname u Lit. i Din. za Jugoslaviju.